

Nr 18.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående nedsättning av räntan å vissa lån ur lånefonden för tjänstemannasamhället vid Mörby; given Stockholms slott den 18 januari 1929.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF.

Sven Lübeck.

Utdrag av protokollet över socialärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 18 januari 1929.

Närvarande:

Statsministern LINDMAN, ministern för utrikes ärendena TRYGGER, statsråden LÜBECK, WOHLIN, BESKOW, LUNDBLAD, BORELL, VON STEYERN, MALMBERG, LINDSKOG, BISSMARK, JOHANSSON.

Efter gemensam beredning med chefen för finansdepartementet anför chefen för socialdepartementet, statsrådet Lübeck:

I skrivelse den 5 november 1927 har tjänstemannasamhällets vid Mörby egnahemsförening med begränsad personlig ansvarighet gjort framställning om nedsättning av räntan å vissa lån, som beviljats föreningen.

Innan jag närmare ingår på denna framställning, ber jag att först få i korthet erinra om de åtgärder, som från statens sida vidtagits för bildande och utveckling av tjänstemannasamhället vid Mörby.

Bihang till riksdagens protokoll 1929. 1 saml. 15 häft. (Nr 18).

I skrivelse den 27 maj 1911, nr 188, anmälde riksdagen, bland annat, att riksdagen, med bifall till Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning,

1:o) medgivit, dels att, sedan stadsplan och tomtindelning fastställts för ett område om 31.77 hektar av kronoegendomen $1\frac{1}{8}$ mantal Mörby nr 1 i Danderyds socken (numera Stocksunds köping) av Stockholms län, till en av statstjänstemän bildad, behörigen registrerad förening för ekonomisk verksamhet finge, i huvudsaklig överensstämmelse med i statsrådsprotokollet den 24 februari 1911 angivna grunder, med tomträtt under en tid icke överstigande 60 år upplåtas de inom området befintliga tomterna mot en tomträttsavgift, som skulle uppgå till ett belopp, motsvarande minst 4 procent ränta å tomternas sammanlagda markvärde, beräknat efter 15 öre per kvadratmeter, dels ock att till föreningen finge tills vidare utan avgift med nyttjanderätt upplåtas till vägar och öppna platser avsedda delar av området, mot att föreningen förbunde sig att iordningställa och väl underhålla desamma;

2:o) beslutat, att en lånefond, benämnd lånefonden för tjänstemannasamhället vid Mörby, skulle bildas, samt för avsättning till denna fond för år 1912 anvisat ett anslag av 930,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att redan under år 1911 av tillgängliga medel förskottsvis utanordna 330,000 kronor;

3:o) medgivit, att ur nämnda lånefond finge av statskontoret beviljas nämnda förening *dels* ett lånebelopp av högst 330,000 kronor för att, enligt de närmare föreskrifter, som Kungl. Maj:t utfärdade, användas till anläggning av vägar och öppna platser samt vatten- och avloppsledningar inom förenämnda område av egendomen Mörby, med skyldighet för låntagaren att å lånet erlägga ränta efter $4\frac{1}{2}$ procent om året och enligt av Kungl. Maj:t fastställd plan amortera detsamma under en tid icke överstigande fyrtio år, men med rätt för Kungl. Maj:t att under högst två år medgiva uppskov med erläggande av ränta och amortering av lånet, *dels ock*, i huvudsaklig överensstämmelse med i statsrådsprotokollet den 24 februari 1911 angivna grunder och enligt de närmare bestämmelser, som Kungl. Maj:t meddelade, lån för bebyggande av tomter, som upplåtits med tomträtt inom ifrågasatt område, å vilka lån skulle erläggas ränta efter $4\frac{1}{2}$ procent om året; samt

4:o) medgivit, att de kapitalavbetalningar, som verkställdes å de från fonden utgående lånen, finge tills vidare tilläggas fonden.

Sedan den ifrågasatta föreningen bildats under namn av tjänstemannasamhällets vid Mörby egnahemsförening med begränsad personlig ansvarighet, fastställde Kungl. Maj:t den 28 juli 1911 stadgar för densamma. Därvid bestämdes, bland annat, att till medlem av föreningen kunde antagas en var, som hade fast anställning i statens tjänst eller efter att hava innehaft sådan anställning åtnjöte pension från staten (statstjänsteman). Här- efter godkände Kungl. Maj:t den 29 mars 1912 ett i enlighet med de av riksdagen gillade grunderna upprättat tomträttsavtal, som sedermera den 7

maj 1912 enligt Kungl. Maj:ts bemyndigande undertecknades av dåvarande chefen för civildepartementet, å Kungl. Maj:ts och kronans vägnar, samt av föreningen.

I anslutning till 1911 års riksdags omförmälda beslut beviljade Kungl. Maj:t den 29 mars 1912 föreningen ett lån ur lånefonden för tjänstemannasamhället vid Mörby å 330,000 kronor att användas till anläggning av vägar och öppna platser samt vatten- och avloppsledningar för samhället.

Detta lån återbetalas med en årlig annuitet, beräknad till 5.66 procent å det ursprungliga lånebeloppet. Av denna annuitet gottgöres först ränta efter 4 $\frac{1}{2}$ procent å oguldet kapitalbelopp, varefter återstoden utgör kapitalavbetalning därå.

Ytterligare anbefallde Kungl. Maj:t, likaledes den 29 mars 1912, statskontoret att till föreningen ur nämnda lånefond bevilja lån för bebyggande av tomter inom tjänstemannasamhället. Såsom villkor för lånen föreskrev Kungl. Maj:t, bland annat, att de skulle amorteras under en tid av högst 40 år och att å desamma skulle erläggas ränta efter 4 $\frac{1}{2}$ procent om året. Lånen skulle beviljas med belopp, som högst uppginge till tre fjärdedelar av byggnadskostnaden i varje särskilt fall, därvid denna kostnad skulle bestämmas enligt tomträttsavtalet med föreningen med iakttagande att värde över 15,000 kronor icke finge tagas i beräkning vid bestämmande av byggnadslånets belopp. I byggnadskostnaden skulle få inräknas kostnad för tomts planering ävensom dess förseende med vatten-, avlopps- och belysningsledningar samt stängsel.

För att befordra upplåtelsen av tomter medgav vidare Kungl. Maj:t, enligt brev den 16 maj 1913, att föreningen finge till medlem, vilken innehade tomträtt till tomt inom samhället, genom arrende upplåta ytterligare en tomt mot avgift, som ej finge understiga den, som erlades för den tomt, som med tomträtt upplåtits. De med stöd av detta medgivande utarrenderade tomterna voro till största delen avsedda att användas såsom trädgårdsland.

Med bifall till Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning medgav riksdagen år 1914, att tomträtt eller nyttjanderätt till tomt inom tjänstemannasamhället vid Mörby finge under vissa villkor upplåtas även till svensk medborgare, som icke hade fast anställning i statens tjänst eller efter sådan anställning åtnjöte pension från staten. Med anledning härav gjordes den 31 december 1914 i enlighet med riksdagens medgivande vissa ändringar i det ursprungliga tomträttsavtalet.

I fråga om byggnadslån ur lånefonden för tjänstemannasamhället vid Mörby förordnade Kungl. Maj:t samtidigt med dessa ändringar i tomträttsavtalet, att statstjänsteman skulle hava företräde framför andra sökande till erhållande av sådant byggnadslån, ävensom att för byggnadslån, som belöpte å tomt, vilken innehades av annan än föreningen eller statstjänsteman eller sådan tjänstemans änka eller barn, skulle betalas ränta efter 5 procent om året men i övrigt gälla de i brevet den 29 mars 1912 meddelade bestämmelserna.

Dessa bestämmelser blevo sedermera, i enlighet med riksdagens beslut, den 29 juni 1917 av Kungl. Maj:t så ändrade, att räntan å byggnadslån, som avsåg byggnad, vars uppförande påbörjades efter den 15 april 1917, skulle utgå för föreningen, statstjänsteman eller sådan tjänstemans änka eller barn efter 5 procent och för andra efter $5\frac{1}{2}$ procent om året. Därjämte bestämde Kungl. Maj:t, enligt riksdagens bemyndigande, att högsta belåningsvärdet å byggnader skulle tills vidare intill utgången av år 1921 utgöra 20,000 kronor.

För utlämnande av lån för bebyggande av det enligt 1911 års riksdags beslut upplåtna området anvisade riksdagen vidare för åren 1913, 1918 och 1920 tillhopa 800,000 kronor.

Sedan tomterna inom berörda område samtliga tagits i bruk, fattades vid 1920 års riksdag beslut om upplåtande till omförmälda förening av ytterligare områden av kronoegendomen Mörby.

Sålunda anmälde riksdagen i skrivelse den 15 juni 1920 (nr 377), att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning (proposition nr 168),

1:o) medgivit, *dels* att, sedan stadsplan och tomtindelning fastställts för de områden av kronoegendomen $1\frac{1}{8}$ mantal Mörby nr 1 i Danderyds socken av Stockholms län, som å en av arkitekten Sven Jonsson upprättad karta över östra delen av nämnda egendom angivits med röda begränsningslinjer, till egnahemsföreningen finge i huvudsaklig överensstämmelse med det enligt Kungl. Maj:ts beslut den 29 mars 1912 avslutade tomträttsavtalet med föreningen och däri enligt Kungl. Maj:ts beslut den 31 december 1914 vidtagna ändringar med tomträtt under en tid, icke överstigande 60 år, upplåtas de inom de nya områdena befintliga tomterna mot en tomträttsavgift, som skulle uppgå till ett belopp, motsvarande minst fem procent ränta å tomternas markvärde, beräknat efter 25 öre per kvadratmeter för tomt, som innehades av föreningen eller statstjänsteman eller sådan tjänstemans änka eller barn, och efter 75 öre per kvadratmeter för tomt, som innehades av annan svensk medborgare, *dels ock* att till föreningen finge tills vidare utan avgift med nyttjanderätt upplåtas de till vägar och öppna platser avsedda delarna av områdena, mot det att föreningen förbunde sig att iordningställa och väl underhålla desamma, dock att denna skyldighet tills vidare endast skulle gälla beträffande de områden, som å kartan vore utmärkta med gröna begränsningslinjer;

2:o) för avsättning till lånefonden för tjänstemannasamhället vid Mörby anvisat reservationsanslag å sammanlagt 440,000 kronor;

3:o) medgivit, att ur nämnda lånefond finge av statskontoret beviljas föreningen *dels* ett lånebelopp av högst 140,000 kronor för att, enligt de närmare föreskrifter, som Kungl. Maj:t utfärdade, användas till anläggning av vägar och öppna platser samt vatten- och avloppsledningar inom förenämnda, med gröna begränsningslinjer utmärkta områden av egendomen Mörby, med skyldighet för föreningen att å lånet erlægga ränta efter fem procent om året och enligt plan, som Kungl. Maj:t fastställde, amortera detsamma

under en tid icke överstigande fyrtio år, men med rätt för Kungl. Maj:t att under högst fem år medgiva uppskov med erläggande av ränta och amortering å lånet, *dels ock*, i huvudsaklig överensstämmelse med i statsrådsprotokollet angivna grunder, lån för bebyggande av tomter inom de nya områdena av tjänstemannasamhället, å vilka lån skulle erläggas ränta efter fem procent om året, därest byggnadslånet belöpte å tomt, vilken innehades av egnahemsföreningen eller statstjänsteman eller sådan tjänstemans änka eller barn, samt efter sex procent, därest byggnadslånet belöpte å annan tomt;

4:o) medgivit, att de kapitalavbetalningar, som verkställdes å ifrågavarande lån, finge tills vidare tilläggas fonden.

Vid behandling i nyssnämnda proposition av frågan om storleken av räntan å de s. k. väglånen anförde föredragande departementschefen, bland annat, att man med en räntefot, som bättre än den ifrågasatta (5 %) överensstämde med kostnaden för statens upplåning, riskerade, att bostadsbyggande icke komme att åga rum i önskvärd omfattning, varjämte hänvisades till att den föreslagna räntesatsen nära överensstämde med den som gällde för egnahemslånefonden.

Genom beslut den 31 december 1920 fastställde Kungl. Maj:t stadsplan för den del av egendomen Mörby, som å den i riksdagens sistnämnda skrivelse omförmälda kartan angivits med röda begränsningslinjer. Samtidigt med stadsplanens fastställande medgav Kungl. Maj:t, att till egnahemsföreningen finge tills vidare utan avgift och på de villkor i övrigt, som angivits i riksdagens skrivelse, upplåtas de enligt stadsplanen till vägar och öppna platser avsedda områdena av förevarande egendom, mot det att föreningen förbunde sig att iordningställa och väl underhålla dessa vägar och öppna platser, dock att denna skyldighet tills vidare endast skulle gälla beträffande de områden, som å nyss omförmälda karta vore utmärkta med gröna begränsningslinjer. Tillika medgav Kungl. Maj:t, att ur ifrågavarande lånefond finge av statskontoret beviljas föreningen det i riksdagens skrivelse omförmälda lånet å högst 140,000 kronor till anläggning av vägar och öppna platser m. m. För lånet skulle gälla, bland andra, följande villkor:

Lånet skulle av statskontoret utbetalas till statens kontrollant rörande tjänstemannasamhället mot avlämnande av föreningens förbindelse att å lånet erlägga ränta efter fem procent om året och att enligt i det följande angivna plan amortera detsamma under en tid, icke överstigande fyrtio år.

Anstånd med räntans erläggande medgaves för fem år från lyftningsdagen, och skulle vid femårsperiodens slut sålunda ogulden ränta läggas till kapitalskulden samt därefter förräntas och amorteras i samma ordning som denna.

Annuiteten beräknades till 6.11 procent å kapitalskulden, däri inbegripet det i näst föregående punkt omförmälda, till den ursprungliga kapitalskulden lagda räntebeloppet; och skulle av annuiteten först gottgöras ränta å ogulden kapitalskuld samt med återstoden gäldas avbetalning därå.

Betalning av annuiteten skulle första gången verkställas, sedan sex år förflutit efter lyftningsdagen, varefter annuiteten skulle samma dag varje år erläggas, tills kapitalskulden och all därå upplupen ränta blivit gulden.

Den 21 maj 1921 fastställde länsstyrelsen tomtindelning för det område, för vilket Kungl. Maj:t, såsom nyss nämnts, fastställt stadsplan.

Genom beslut den 27 maj 1921 godkände Kungl. Maj:t ett i enlighet med de av riksdagen prövade grunderna upprättat förslag till tomträttsavtal, enligt vilket på angivna villkor för tiden till och med den 31 december 1980 till egnahemsföreningen uppläts tomträtt till samtliga de tomter, som enligt nyssnämnda tomtindelning funnes upptagna inom området ifråga, varefter avtalet underskrevs den 7 juni 1921.

Genom beslut den 7 juli 1921 anbefalldes Kungl. Maj:t slutligen statskontoret att till egnahemsföreningen ur lånefonden för tjänstemannasamhället vid Mörby, i den mån nämnda fond därtill lämnade tillgång, bevilja lån för bebyggande av tomter, som till föreningen upplåtits med tomträtt inom sådan del av egendomen Mörby, för vilken plan för bebyggande blivit av Kungl. Maj:t fastställd.

För dessa lån skulle gälla, bland andra, följande villkor:

Statstjänsteman skall hava företrädare framför andra sökande till erhållande av byggnadslån.

Lånen skola amorteras under en tid av högst 40 år, och skall därå erläggas ränta efter 5 procent om året, därest byggnadslånet belöper å tomt, vilken innehaves av egnahemsföreningen eller statstjänsteman eller sådan tjänstemans änka eller barn, samt efter 6 procent om året, därest byggnadslånet belöper å annan tomt.

Lånen beviljas för byggnadskostnad, bestämd på sätt i det av Kungl. Maj:t den 27 maj 1921 godkända tomträttsavtalet med föreningen föreskrives, intill ett belopp av 20,000 kronor efter 75 procent eller med högst 15,000 kronor, för överskjutande byggnadskostnad intill ett belopp av 30,000 kronor efter 66 procent eller med högst 6,600 kronor samt för ytterligare byggnadskostnad intill 40,000 kronor efter 50 procent eller med högst 5,000 kronor, vadan ett byggnadslån högst kan uppgå till sammanlagt 26,600 kronor.

I byggnadskostnad inräknas kostnad för tomtens planering ävensom för dess förseende med vatten-, avlopps- och belysningsledning samt stängsel.

Medel utbetalas till föreningen från fonden, mot det att till statskontoret överlämnas, bland annat, bevis av bankinrättning, vars bolagsordning blivit av Kungl. Maj:t stadfäst, att föreningen i bankinrättningen för statskontorets räkning deponerat inteckningar, gällande med bästa förmånsrätt i tomträtter till tomter inom sådant område av egendomen Mörby, för vilket plan för bebyggande blivit av Kungl. Maj:t fastställd, ävensom förbindelse av bankinrättningen att hålla berörda tomträttsinteckningar vid gällande kraft och icke utan statskontorets tillstånd till föreningen återställa någon av de deponerade inteckningarna, vid äventyr av skyldighet att hålla statskontoret skadeslöst för den förlust, statskontoret genom uraktlåtenhet från bankens sida i uppfyllandet av förevarande förbindelse kan komma att lida.

Tillika medgav Kungl. Maj:t, att genom amortering till lånefonden återbetalade medel åter finge från densamma utlämnas.

På därom av Kungl. Maj:t i proposition den 14 mars 1922, nr 228, gjord framställning har vidare 1922 års riksdag (skrivelse nr 281) för avsättning till lånefonden för tjänstemannasamhället vid Mörby å tilläggsstat för år 1922 anvisat ett reservationsanslag av 320,000 kronor. Av detta belopp voro

60,000 kronor avsedda för lån till anläggning av vägar och öppna platser m. m. och 260,000 kronor avsedda för direkta byggnadslån.

Genom brev den 30 juni 1922 medgav Kungl. Maj:t i anslutning till sistberörda riksdagsbeslut, att ur ifrågavarande lånefond finge av statskontoret beviljas föreningen lån till ett sammanlagt belopp av högst 60,000 kronor att användas till anläggning av vägar och öppna platser samt vatten- och avloppsledningar inom det område av egendomen Mörby, som å den av arkitekten Sven Jonsson upprättade kartan utmärkts genom röda men ej tillika genom gröna begränsningslinjer, i samband varmed förut angivna inskränkning i föreningens skyldigheter med avseende å områdets iordningställande och underhåll skulle upphöra. För lånet skulle gälla samma villkor, som uppställts beträffande motsvarande lån av 1920 års medel.

Genom nämnda brev den 30 juni 1922 anbefalldes Kungl. Maj:t vidare statskontoret att till egnahemsföreningen ur berörda lånefond, i den mån densamma därtill lämnade tillgång, bevilja lån för bebyggande av tomter, som till föreningen upplåtits med tomträtt inom sådan del av egendomen Mörby, för vilken plan för bebyggande blivit av Kungl. Maj:t fastställd. Beträffande ränta och amortering av nämnda lån skulle i sak gälla enahanda bestämmelser, som i Kungl. Maj:ts omförmälda beslut den 7 juli 1921 föreskrivits beträffande motsvarande av 1920 års riksdag anvisade lånemedel. Jämväl i övrigt skulle för lånen i huvudsak gälla samma villkor, som bestämts i nyssnämnda den 7 juli 1921 meddelade beslut, dock med vissa undantag, för vilka jag här ej torde behöva redogöra.

Enligt av statskontoret lämnad uppgift hava från lånefonden för tjänstemannasamhället vid Mörby till egnahemsföreningen utlämnats lån dels för bebyggande av tomter å sammanlagt 2,380,250 kronor, dels ock för anläggning av vägar och öppna platser m. m. å tillhoppa 530,000 kronor. Storleken av de räntor, som för närvarande skola erläggas å sådana lån, framgår av följande sammanställning:

	Räntan utgör, därest tomten innehaves av	
	föreningen, statstjänste- man, hans änka eller barn %	annan %
<i>A. Byggnadslån.</i>		
I. Lån för bebyggande av tomt å område upplåtet enligt beslut av 1911 års riksdag		
a) därest byggnaden påbörjats före den 16 april 1917	4 1/2	5
b) därest byggnaden påbörjats efter den 15 april 1917	5	5 1/2
II. Lån för bebyggande av tomt å område upplåtet enligt beslut av 1920 års riksdag		
	5	6

<i>B. Våglån.</i>		Räntan utgör i %
I. Lån avseende område upplåtet enligt beslut av 1911 års riksdag		4 $\frac{1}{2}$
II. Lån avseende område upplåtet enligt beslut av 1920 års riksdag		5

Egnahemsföreningens förevarande framställning om nedsättning av räntan å vissa till föreningen lämnade lån är icke den första framställning, däri dylik räntenedsättning ifrågasatts. Förslag om sådan nedsättning hava tidigare väckts i olika sammanhang. Jag ber här att få redogöra för vad i sådant hänseende förekommit.

På därom av Kungl. Maj:t gjord framställning hade 1920 års riksdag beslutit vidtagande av vissa åtgärder till främjande av bostadsproduktionen. Bland annat hade då i nämnda syfte fattats beslut om inrättandet av en särskild fond, benämnd statens bostadslånefond, som skulle förvaltas av statskontoret och från vilken efter beslut av Kungl. Maj:t skulle kunna under vissa villkor utlämnas lån till kommuner och andra för uppförande av företrädesvis mindre bostadshus. I *proposition nr 62 till 1923 års riksdag* angående lån till främjande av bostadsproduktionen m. m. hade Kungl. Maj:t bland annat hemställt, att riksdagen måtte medgiva, att räntan för lån ur berörda bostadslånefond, vilken ränta sedan fondens inrättande år 1920 utgjort 5 procent, finge för tiden från och med den 1 januari 1923 tills vidare utgå efter 4 procent.

I anledning härav erinrades i *två* inom riksdagen väckta likalydande *motioner* (I: 170 och II: 225) om de lån, som i anslutning till beslut av 1920 års riksdag kunde utgå ur lånefonden för tjänstemannasamhället vid Mörby ävensom om den ränta, som enligt fastställda grunder utginge för dylika lån. Det framhölls i motionerna, att det syntes vara en ofrånkomlig konsekvens av Kungl. Maj:ts förslag rörande nedsättning av räntan å lån från statens bostadslånefond, att även berörda byggnadsföretagare vid Mörby, vilka i allmänhet befunne sig i mindre goda ekonomiska omständigheter, bereddes någon lättnad i lånevillkoren. I motionerna hemställdes därför att, i den mån riksdagen med anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 62 beslutade nedsättning av räntan å lån från bostadslånefonden, riksdagen måtte medgiva, att detta beslut finge i tillämpliga delar gälla även lån ur lånefonden för tjänstemannasamhället vid Mörby.

Statsutskottets majoritet tillstyrkte Kungl. Maj:ts berörda hemställan men ansåg sig icke kunna biträda det i motionerna väckta förslaget. *Två reserveranter* inom utskottet funno dock den i motionerna föreslagna räntesänkningen skäligen och rättvis och förordade förty motionärernas förslag.

Riksdagen beslöt i överensstämmelse med den av statsutskottets majoritet intagna ståndpunkten (riksdagens skrivelse nr 176).

Härefter förordnade Kungl. Maj:t genom kungörelse den 15 juni 1923 (nr 224), att beträffande lån ur statens bostadslånefond räntan skulle, räknat

från och med den 1 januari 1923 tills vidare, till dess annorlunda kunde vara bestämt, nedsättas från 5 till 4 procent.

Vid 1925 års riksdag hemställdes i en inom första kammaren väckt motion, nr 110, att riksdagen måtte besluta, att räntan å lån, vilka i anslutning till beslut av 1920 års riksdag angående upplåtande av nya tomtområden lämnats från lånefonden för tjänstemannasamhället vid Mörby dels såsom byggnadslån, dels såsom lån för anläggningar av vägar och rörledningar, måtte nedsättas för statstjänstemän från 5 till 4 procent och för icke statstjänstemän från 6 till 5 procent samt att denna nedsättning måtte bli gällande från och med den 1 januari 1925. Motionären erinrade dels om beslutet angående nedsättning av räntan å lån från statens bostadslånefond, dels ock därom att Kungl. Maj:t efter framställning av styrelserna för kommunikationsverken genom brev den 24 augusti 1923 förordnat, att räntan å vissa bostadslån, som från sagda verk utlämnats till tjänstemän i samma verk, skulle från och med den 1 januari 1923 tills vidare, till dess annorlunda kunde vara bestämt, nedsättas från 5 till 4 procent. Enligt motionären syntes de motiv, som föranlett 1920 års riksdags beslut angående upplåtande av nya tomtområden vid Mörby, väsentligen hava varit desamma, vilka föranlett bildandet av statens bostadslånefond. Ej heller syntes enligt motionären förefinnas någon större åtskillnad mellan berörda bostadslån till tjänstemän vid kommunikationsverken och ifrågavarande lån från Mörbyfonden. De skäl, som motiverat en nedsättning av räntan för lån från bostadslånefonden och för bostadslånen till kommunikationsverkens befattningshavare, syntes därför i allt väsentligt tillämpliga jämväl å lånen från Mörbyfonden.

I häröver avgivet utlåtande, nr 82, yttrade statsutskottet följande.

Om än otvivelaktigt, ur synpunkten av större likställighet mellan nu ifrågavarande låntagare och andra med dem jämförliga grupper egnahems-låntagare, skäl kunde anföras för vidtagande av den motionsvis påyrkade räntesänkningen beträffande Mörbylånen, hade utskottet dock ansett vanskligt att utan närmare utredning vare sig om vederbörande egnahemsförening eller myndigheternas ståndpunkt i frågan därom fatta beslut.

Utskottet, som dock förutsatte, att efter gjord vederbörlig framställning den sålunda för ärendets slutgiltiga bedömande erforderliga utredningen skulle kunna åstadkommas, hemställde därför, att motionen icke måtte av riksdagen bifallas.

Riksdagen avslog motionen.

Under återopande av nyssnämnda vid 1925 års riksdag väckta motion samt statsutskottets däröver avgivna utlåtande gjorde därefter *egnahemsföreningen i skrivelse den 28 augusti 1925* framställning i berörda ämne. I skrivelsen hemställdes bland annat, att Kungl. Maj:t måtte inhämta riksdagens medgivande att räntan å de lån, vilka i anslutning till beslut av 1920 och 1922 års riksdagar lämnats föreningen från lånefonden för tjänstemannasamhället vid Mörby, måtte från och med år 1926 nedsättas beträffande byggnadslånen för statstjänstemän från 5 till 4 procent och för icke statstjänste-

män från 6 till 5 procent ävensom beträffande lånen till anläggningar av vägar samt vatten- och avloppsledningar m. m. från 5 till 4 procent.

Vid skrivelsen var fogad en förteckning, innehållande redogörelse angående samtliga de tomter, som till och med år 1924 blivit upplättna inom de enligt 1920 års riksdags beslut upplättna områdena, med angivande av tomternas areal, värdering av uppförda byggnader, det år de blivit uppförda, erhållna byggnadslån, årliga tomtavgifter och annuiteter samt tomträttsinnehavarnas levnadsställning och senast taxerade inkomst.

Vidare lämnades i skrivelsen rörande de till tomträttsinnehavarna vid Mörby under olika tidsperioder utlämnade byggnadslånen följande översikt.

År	Antal låntagare	Medellån per villa	Högsta lån per villa
1912—17	82	9,400	11,250
1917—20	47	13,400	15,000
1920—24	62	20,000	26,600

Till stöd för framställningen anfördes i skrivelsen bland annat följande.

De tomträttsinnehavare, som uppfört byggnader under den tid, då kris-tidens verkningar på byggnadsområdet varit mest kännbara, hade blivit synnerligen hårt betungade med utgifter för sina bostäder. Låntagarnas svårigheter hade ytterligare ökats därigenom att det statsbidrag till byggnadernas uppförande, varmed vederbörande räknat, uteblivit. Då därtill komme, att till följd av den väsentliga prissänkning å byggnader, som sedermera inträtt, värdet å de uppförda byggnaderna knappast kunde motsvara värdet av erhållna byggnadslån och således därutöver anskaffat kapital praktiskt taget gått helt förlorat, syntes det icke kunna bestridas, att dessa egnahemsbyggare nu vore i en mycket svår ekonomisk ställning. Starka skäl föreläge alltså för ett statsingripande.

En förteckning över de tomter, som avsågos med framställningen, återfinnes i motion nr 182 i första kammaren år 1926.

Till följd av remiss avgav *statens byggnadsbyrå* den 20 november 1925 utlåtande över framställningen. Byggnadsbyrån yttrade därvid bland annat följande.

Av den i ärendet förebragta utredningen syntes få anses framgå, att flertalet byggnadsföretagare tillhörande Mörby egnahemsförening, vilka genom förut rådande svåra läge på bostadsmarknaden blivit i viss mån tvingade att igångsätta sina byggnadsföretag, numera råkat i ett ekonomiskt brydsamt läge.

Vad beträffade den ifrågasatta nedsättningen av räntan för byggnadslån syntes sådan i överensstämmelse med vad som varit gällande för lån ur *statens bostadslånefond* endast kunna ifrågasättas beträffande byggnad, som till huvudsaklig del uppförts under åren 1920—1924, samt böra gälla allenast tills vidare.

Ehuru byggnadsbyrån funne räntenedsättning i enlighet med vad nyss sagts behjärtansvärd, ansågo sig dock byrån böra framhålla, att ansökningen borde slutligt prövas i samband med andra frågor av likartad beskaffenhet, vilka frågor dock fölle utanför byråns bedömande.

Genom beslut den 15 januari 1926 fann Kungl. Maj:t förevarande framställning icke föranleda någon Kungl. Maj:ts ytterligare åtgärd.

Vid 1926 års riksdag upptogs frågan om räntan å ifrågavarande lån ånyo till behandling, i det att i två likalydande motioner (I: 182 och II: 232) hemställdes, att riksdagen måtte besluta om sådan räntenedsättning, varom framställning gjorts i egnahemsföreningens förenämnda skrivelse den 28 augusti 1925.

I över motionerna avgivet utlåtande, nr 38, åberopade statsutskottet Kungl. Maj:ts nyssnämnda beslut den 15 januari 1926 samt erinrade tillika, att förevarande frågor redan vid två tidigare tillfällen i anledning av väckta motioner varit föremål för riksdagens prövning, utan att dock de gjorda framställningarna vunnit riksdagens bifall. Utskottet hemställde härefter, att motionerna icke måtte av riksdagen bifallas. *Två reservanter* inom utskottet ansågo dock, att motionerna bort tillstyrkas.

Riksdagen beslöt i enlighet med statsutskottets majoritet att avslå motionerna.

Jag återgår härefter till *föreningens* först omförmälda framställning av den 5 november 1927. I denna framställning har föreningen, under hänvisning till föreningens skrivelse den 28 augusti 1925 samt efter erinran om Kungl. Maj:ts beslut den 15 januari 1926, anfört bland annat följande.

Den tid, som förflutit efter det sistnämnda beslut fattades, hade tydligt ådagalagt den svåra ställning, vari ifrågavarande egnahemsbyggare kommit genom de höga årliga avgifter, som de måst åtaga sig för anskaffande av det egna hemmet. För ett icke obetydligt antal av dem hade det icke varit möjligt att till föreningen erlagga föreskrivna inbetalningar, varför föreningen, som fullgjort alla förfallna inbetalningar till statskontoret, hade avsevärda fordringar hos föreningsmedlemmar för oguldna avgifter.

Föreningen har därför anhållit, att Kungl. Maj:t måtte hos 1928 års riksdag hemställa, att från och med år 1928 räntan å i anslutning till 1920 och 1922 års riksdagens beslut utlämnade lån från lånefonden för tjänstemannasamhället vid Mörby finge nedsättas, på sätt föreslagits i föreningens den 28 augusti 1925 gjorda framställning, eller eljest om sådan lindring i vederbörande lånevillkor, som Kungl. Maj:t med hänsyn till föreliggande ömmande omständigheter kunde finna skäligt föreslå riksdagen.

Häröver har *statens byggnadsbyrå* i ett den 10 november 1927 avgivet utlåtande anfört följande.

Med åberopande av vad byggnadsbyrån anfört i sitt utlåtande den 20 november 1925 över en likartad framställning finge byggnadsbyrån, vars yttrande endast syntes påkallas i vad avsåge byggnadslån, anföra, att byrån ansåge billighetsskäl föreligga för bifall till ansökningen, i vad den avsåge räntan å sådana lån, och hemställde byrån, att beträffande byggnader, som till huvudsaklig del uppförts under åren 1920—1924, räntan från och med år 1928 för lån beviljade åt statstjänstemän nedsattes till 4 procent eller samma räntefot, varefter ränta erlades för lån ur statens bostadslånefond till under angivna tid uppförda bostadshus, samt för lån åt personer, som ej vore anställda i statens tjänst, till 5 procent.

Över framställningen har vidare den 5 december 1927 avgivits utlåtande av statskontoret, som däri anfört följande.

Föreningens skuld i kapital och kapitaliserade räntor till lånefonden för tjänstemannasamhället vid Mörby syntes, efter det den 31 december 1927 till betalning förfallna amorteringar erlagts, komma att i runt tal uppgå till å lån för uppförande av byggnader 1,940,000 kronor och å lån för anläggning av vägar m. m. 515,000 kronor.

Föreliggande ansökning syntes avse sänkning med 1 procent av räntan dels å lån för byggnader, som till huvudsaklig del uppförts under åren 1920—1924, dels å under samma tid utlämnade väglån. Av föreningens nämnda skuldbelopp till fonden kunde beräknas på dessa lån belöpa respektive 700,000 kronor och 250,000 kronor.

Den begärda räntesänkningen skulle medföra en inkomstminskning för år 1928 av i runt tal 9,500 kronor, varav å byggnadslån 7,000 kronor och å väglån 2,500 kronor. Denna minskning komme givetvis under de följande åren, allt efter som lånen amorterades, att undan för undan reduceras. Ränteinkomsten å fonden kunde med nu gällande räntesatser beräknas för 1928 uppgå till omkring 120,000 kronor.

Vad själva saken beträffade ville det synas statskontoret, som om vissa billighetsskäl icke saknades för ett tillmötesgående av den gjorda framställningen. Den omständigheten att räntan å de från bostadslånefonden under den tid, varom här vore fråga, utlämnade lånen, med vilka ifrågavarande lån vore jämförbara, nedsatts från 5 till 4 procent syntes också kunna utgöra en anledning att låta de låneinnehavare, som nu avsåges, komma i åtnjutande av den lägre räntesatsen. Då härtill komme, att den inkomstminskning å fonden, som ett bifall till framställningen skulle medföra, måste anses jämförelsevis mindre betydande, ville statskontoret för sin del icke motsätta sig, att hemställan gjordes hos riksdagen om dess medverkan till den begärda sänkningen av räntan på ifrågavarande lån från och med år 1928.

Som lånen emellertid återbetalades med lika annuitet, syntes, för att den avsedda lindringen i de årliga inbetalningarna skulle vinnas, i samband med räntesänkningen böra vidtagas sådan ändring beträffande annuiteten, att lånen trots den lägre räntesatsen komme att återbetalas inom den vid dessammats utlämnande bestämda tiden.

Departements-
chefen.

Såsom av den förut lämnade redogörelsen framgår, beslöt Kungl. Maj:t, efter inhämtande av riksdagens medgivande, att räntan å lånen ur statens bostadslånefond, vilken ränta från och med år 1920 varit 5 procent, skulle från och med den 1 januari 1923 utgå efter 4 procent. I den proposition, vari riksdagens medgivande till räntesänkningen begärdes (proposition nr 62 till 1923 års riksdag), framhöll föredragande departementschefen såsom skäl för räntesänkningen, att den allmänna räntefoten sedan år 1920 sjunkit avsevärt. Departementschefen anförde vidare, att den ifrågasatta räntenedsättningen även borde omfatta lån, som lämnats ur fonden före år 1923. Det skulle, anförde departementschefen, särskilt te sig obilligt, om sådana företagare, som fått vidkännas de under åren 1920 och 1921 till sin topp uppdrivna byggnadskostnaderna, skulle nödgas erlagga ränta enligt högre räntefot än andra företagare. En sänkning av räntan å bostadslånen vore förvisso den förnämsta hjälp, som staten kunde lämna byggnadsföretagarna från kristiden.

Vad sålunda anfördes har i viss mån sin tillämpning jämväl i före-

liggande fall. Vidare är att märka, att Kungl. Maj:t, såsom förut omför-
mälts, beträffande vissa bostadslån, som av statsverket beviljats tjänstemän vid
kommunikationsverken, medgivit en nedsättning av räntan från 5 till 4 procent.
De lån från Mörbyfonden, som avses i föreliggande framställning, äro i
mycket jämförliga med nyssberörda bostadslån och torde i fråga om ränte-
satsernas höjd numera intaga en särställning bland likartade lån. Det var dock
uppenbarligen statsmakternas avsikt, att räntesatserna skulle, i varje fall för
statstjänstemännen, bestämmas så lågt, att lånen innebure en verklig hjälp. Med
hänsyn till anförda förhållanden och då det — såsom ock 1925 års statsutskott
framhållit — givetvis är önskligt, att en viss grad av likställighet blir rådande
mellan jämförliga grupper av egna hemslånetagare, synes mig räntesänkning
beträffande de i framställningen avsedda lånen motiverad. En sådan åtgärd
bör med hänsyn till de särskilda förhållanden, som föreligga, icke kunna
tagas till intäkt för motsvarande framställningar i andra fall. För en ränte-
nedsättning talar ytterligare den omständigheten att — på sätt framgår av
handlingarna — åtskilliga av ifrågasvarande låntagare från Mörbyfonden ge-
nom de höga byggnadskostnaderna råkat i allvarliga ekonomiska svårigheter.

Den på dessa grunder ifrågasatta räntenedsättningen synes mig böra
omfatta dels lån, som avse byggnader, vilka till huvudsaklig del uppförts
under åren 1921—1924, dels ock lån för anläggning av vägar m. m., vilka
till huvudsaklig del utförts under nämnda tid. Vad beträffar räntesatsen
finner jag emellertid icke lämpligt att nedsätta densamma så mycket som i
framställningen föreslagits, utan får jag förorda, att räntan för de ifråga-
varande lånen reduceras med $\frac{1}{2}$ procent såväl för statstjänstemän som för
andra. Räntesänkningen torde böra få gälla från och med 1929 års ingång.

De nu förordade räntesänkningarna böra icke föranleda någon nedsätt-
ning av sådan ränta, som enligt av Kungl. Maj:t meddelad föreskrift skall
utgå, för den händelse till betalning förfallet belopp icke av föreningen i
föreskriven ordning erlägges.

Därest en räntesänkning genomföres, bör, såsom statskontoret påpekat,
jämväl en nedsättning av de årliga annuiteterna äga rum. Dessa annuiteter
böra därvid bestämmas på sådant sätt, att lånen komma att vara återbetalade
vid den tidpunkt, som bestämdes vid deras utlämnande. Det torde få an-
komma på Kungl. Maj:t att tillse, att de föreskrifter beträffande annuite-
terna, som på grund härav må bliva erforderliga, bliva i vederbörlig ord-
ning meddelade.

Om den av mig förordade räntenedsättningen kommer till stånd, blir därav
en följd, att statens ränteinkomster från ifrågasvarande fond för de när-
maste åren komma att nedgå med omkring 4,750 kronor för år. Härav be-
löpa å byggnadslånen ungefär 3,500 kronor och å väglånen ungefär 1,250
kronor. Allt eftersom lånen amorteras, kommer givetvis inkomstminskningen
att småningom reduceras. Chefen för finansdepartementet har vid upp-
skattningen av statsverkets inkomster för nästkommande budgetår av räntor
från ifrågasvarande lånefond tagit hänsyn till berörda räntenedsättning.

Under åberopande av vad i det föregående anförts får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att räntan å de lån ur lånefonden för tjänstemannasamhället vid Mörby, vilka i enlighet med beslut av 1920 och 1922 års riksdagar lämnats tjänstemannasamhällets vid Mörby egna-hemsförening med begränsad personlig ansvarighet och som avse antingen byggnader, vilka till huvudsaklig del uppförts under åren 1921—1924, eller ock anläggning av vägar och öppna platser samt vatten- och avloppsledningar, vilka till huvudsaklig del utförts under nämnda tid, må, räknat från och med den 1 januari 1929, nedsättas, beträffande byggnadslån, som avser tomt vilken innehaves av nämnda förening, statstjänsteman eller statstjänstemans änka eller barn, från 5 till 4 $\frac{1}{2}$ procent, beträffande byggnadslån, som avser byggnad å annan tomt, från 6 till 5 $\frac{1}{2}$ procent och beträffande lån för anläggning av vägar och öppna platser samt vatten- och avloppsledningar från 5 till 4 $\frac{1}{2}$ procent.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan lämnar Hans Maj:t Konungen bifall samt förordnar, att proposition av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

Åke Karlholm.